

Spekulace ve filosofii

Hlavním problémem pro každého „filosofujícího“ je v udržení rovnováhy mezi sledováním myšlenek na jedné straně a rozsáhlými znalostmi na straně druhé. Dalo by se to také formulovat jako udržování („konstruktivního“) napětí mezi nevázanou (nebo málo vázanou) spekulací a pouhým hromaděním vědomostí (polymatheia). Takové udržení „rovnováhy“ se ovšem nemůže obejít bez kritičnosti, tj. bez schopnosti metodického odstupu od kterékoli vědomosti (snad s výjimkou tzv. přímého nahlédnutí, což je ovšem zvláštní a samostatný problém), tedy bez reflexe. Také z tohoto důvodu můžeme trvat na tom, že filosofie je bytostně, tj. svým bytostným určením a svou nejvlastnější povahou reflexí (upřesnění, jakého druhu reflexí jest resp. musí být, je pochopitelně nutné, neboť ne každá reflexe je už eo ipso filosofická; obvykle zmiňují kritičnost, systematickosti a principiálnosti). Tím jsou ovšem také uloženy filosofické spekulaci jakési „meze“ či spíše jsou na filosofování vztaženy a uplatňování určité nároky: už sama povinnost kritičnosti nedovoluje, aby se filosofický spekulativní „tah“ stal tím, čemu se říkávalo „pouhá“ nebo „čirá spekulace“. „Filosofie“, již se nedostává spekulativního ostří, přestává být filosofii neméně než „filosofie“, která ztrácí svou vnitřní integritu v důsledku malého úsilí o systematickosti a zejména v důsledku nízké, třeba jen formální (zmechanizované) úrovně takové „pseudo-systematickosti“. Filosofie je tedy nutně usilovným myšlenkových cestování, není to pozice, ani žádný soubor pozic; všechny zaujímají pozice jsou vždy jen něčím provizorním, jsou to „místa“, jimi bylo třeba projít, ale pak jít dál. Filosofovat znamená být na cestě, být v pohybu, který nikdy nemůže být plně a naprosto určen východiskem („principy“), ale který nikdy není a nemůže být plně určen ani nějakým předem daným, ať uloženým nebo zvoleným, „cílem“; při filosofování je v pohybu filosofie celá, tj. je v pohybu ve stadiu změn nejen to, z čeho a jak se zrodila (i historicky, i individuálně), ale také to, kam míří, kam směřuje, jaké cíle si vyvolila a jak je opravuje, upravuje a mění za jiné.

(Písek, 100401-1.)